

LUSTRACJA WOJEWÓDZTW
WIELKOPOLSKICH I KUJAWSKICH
1789

*

LUSTRACJE DÓBR KRÓLEWSKICH
XVI–XVIII WIEKU
WIELKOPOLSKA I KUJAWY

POD REDAKCJĄ

ANDRZEJA TOMCZAKA †

TOWARZYSTWO NAUKOWE W TORUNIU
FONTES 120

INSTYTUT HISTORII POLSKIEJ AKADEMII NAUK

LUSTRACJA WOJEWÓDZTW
WIELKOPOLSKICH I KUJAWSKICH
1789

POD REDAKCJĄ

ANDRZEJA TOMCZAKA †

CZEŚĆ I
WOJEWÓDZTWO KALISKIE

WYDALI

JERZY DYGDAŁA
ZBIGNIEW GÓRSKI

TORUŃ 2020

Kolegium Wydawców Lustracji:
KRZYSZTOF CHEŁPOWSKI, JERZY DYGDAŁA (sekretarz)
ALICJA FALNIOWSKA-GRADOWSKA, ZBIGNIEW GÓRSKI, FRANCISZEK LEŚNIAK
KRZYSZTOF MIKULSKI, ANNA SUCHENI-GRABOWSKA †
ANDRZEJ TOMCZAK † (przewodniczący), HELENA ŻYTKOWICZ †

Redaktor Naczelna Wydawnictw TNT:
GRAŻYNA HALKIEWICZ-SOJAK

Komitet wydawniczy Wydziału I TNT:
JERZY DYGDAŁA
ANDRZEJ KOLA

Publikację opiniowali do druku:
TOMASZ JUREK
JERZY ŁOJKO

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Dofinansowano z programu „Doskonała nauka”
Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Projekt okładki:
KRZYSZTOF SKRZYPCZYK

Opracowanie techniczne, skład i łamanie:
MAX SZOT

© Copyright by Towarzystwo Naukowe w Toruniu
© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla
Polskiej Akademii Nauk

ISBN 978-83-65880-95-6 (IH PAN)

ISBN 978-83-65127-75-4 (TNT)

ISSN 0082-5506 (TNT)

Wyd. I. Ark. wyd. 31,20

SPIS TREŚCI

Andrzej Tomczak †

Przedmowa do serii „Lustracja Województw Wielkopolskich i Kujawskich 1789”	XIII
Geneza lustracji	XIII
Zakres lustracji	XV
Stan zachowania lustracji (województwo kaliskie, województwo sieradzkie województwo łęczyckie, województwo brzesko-kujawskie)	XIX
Forma i treść lustracji	XXII
Metoda wydawnicza	XXVIII

Jerzy Dygdała, Zbigniew Górski

Powikłane losy prac nad edycją lustracji województwa kaliskiego z 1789 roku	XXXI
---	------

Jerzy Dygdała

O lustracji powiatów kaliskiego i pyzdrskiego	XXXIII
---	--------

Maciej Gołębowski †

Opis podstawy wydania lustracji powiatów kaliskiego i pyzdrskiego	XXXV
Uzupełnienie (<i>Jerzy Dygdała</i>)	XXXVII

Zbigniew Górski

O lustracji powiatu konińskiego	XXXIX
---------------------------------------	-------

Jerzy Dygdała, Zbigniew Górski

O metodzie wydawniczej lustracji królewskiej województwa kaliskiego	XLV
---	-----

Bibliografia	XLIX
--------------------	------

Wykaz skrótów archiwalnych i bibliotecznych	LV
---	----

Wykaz skrótów w tekście źródłowym	LIX
---	-----

LUSTRACJA STAROSTW I KRÓLEWSZCZYZN
WOJEWÓDZTWA I POWIATU KALISKIEGO ROKU 1789

[POWIAT KALISKI]	3
Starostwo kaliskie z przyległościami	3
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 3. [Jurament posesora] – 4. [Rewizja praw posesora] – 5. Zamek w Kaliszu murowany – 8. Wieś Winiary – 9. Wieś Ogrody – 10. Wieś Nędzeczow – 11. Stare Miasto wieś – 12. [Prowent intraty rocznej] – 13. [Młyny] – 14.	
Dzierżawa Rusów, Tykadłów, Tłokinia z przyległościami	15
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 15. [Wieś] Rusow – 15. [Wieś] Tykadłów – 18. [Rewizja praw posesora] – 20. [Prowent intraty rocz- nej] – 20. Salestwo [sołectwo] w Tykadłowie – 21. [Rewizja praw poseso- ra] – 21. [Prowent intraty rocznej] – 22. [Wieś] Tłokinia – 23. [Rewizja praw posesora] – 23. [Prowent intraty rocznej] – 25. Wójtostwo w Tło- kini – 26. [Rewizja praw posesora] – 26. [Prowent intraty rocznej] – 27.	
Dzierżawa Blizanów, Grodzisko, Zborów z przyległościami	27
[Rewizja praw posesora] – 27. [Wieś] Blizanów – 28. [Wieś] Grodzi- sko – 30. [Prowent intraty rocznej] – 30. [Wieś] Zborów – 31. [Prowent intraty rocznej] – 32.	
Wieś Kurza	33
[Rewizja praw posesora] – 33. [Jurament posesora wsi Kurza] – 35.	
[Pustkowie] Kliszew	36
[Rewizja praw posesora] – 36.	
Wieś Witow i wójtostwo w Warcie	40
[Rewizja praw posesora] – 40. [Wieś Witów] – 41. Wójtostwo wart- skie – 42. [Prowent intraty rocznej] – 44.	
Wieś Cekowo	45
[Rewizja praw posesora] – 45. [Prowent intraty rocznej] – 48.	
Starostwo stawiszyńskie	48
[Rewizja praw posesora] – 48. [Wieś Długa Wieś] – 49. [Wieś Kią- czyn] – 51. Wieś Wyrow – 51. Salestwo [sołectwo] w Wyrowie – 52. Wybraniestwo w Wyrowie – 52. Miasto Stawiszyn – 52. [Prowent intra- ty rocznej] – 54.	
Wieś Rayskowo z wójtostwem	55
[Rewizja praw posesora] – 55. [Prowent intraty rocznej] – 56.	
Wójtostwo skaryszewszczyzna czyli Pigłowszczyzna	57
[Rewizja praw posesora] – 57. [Prowent intraty rocznej] – 58.	

Wieś Borkowo	58
[Rewizja praw posesora] – 58. [Prowent intraty rocznej] – 60.	
Starostwo odalanowskie	60
[Rewizja praw posesora] – 60. [Jurament posesora] – 62. [Miasto Odolanów] – 62. [Prawa i przywileje miasta] – 62. Osiedlenie miasta Odolanowa [Odolanowa] – 63. Opis stanu miasta tego i zamku starościńskiego – 63. Prowent z miasta Odalanowa [Odolanowa] – 64. Wieś Baby klucz – 65. Wieś Kaczurza do klucza babskiego należąca – 66. Wieś Nabyszyce do klucza babskiego należąca – 67. Wieś Wierzbna do klucza babskiego należąca – 68. [Wieś] Daniszyn klucz [daniszyński] – 69. Wieś Glisnica do babskiego klucza [należąca] – 70. [Wieś] Łąkociny do klucza daniszynskiego – 71. [Wieś] Janków do klucza Daniszyna [należąca] – 72. Sałestwo [sołectwo] w Jankowie – 74. [Prowent intraty rocznej] – 75. Wieś Chruściny – 75. Wieś Chwaliszew – 76. Miasto JKM Sulmierzyce – 77. [Rewizja praw] – 77. [Opis miasta] – 78. Wieś Uciechow – 81. Wieś Raczyce – 82. Wieś Swieca – 82. Wieś Stara Huta – 83. Kolonia Nowa Krzyżnie – 84. Na Zawidzy pustkowanie – 84. Pustkowanie [w Bałamącku] na Kępie Baryczy rzeki przy wsi Garkach – 85. Pustkowie Łatowa Niwa – 85. Pustkowie Chałupki zwane – 85. Pustkowie quondam Huta Skłana zwane – 86. Folwark Charych z młynem – 87. Wieś Garki – 87. Wieś Boników – 88. Wieś Bugday – 89. Wieś Młynik – 89. Wieś Granowiec – 90. Wieś Potaznia – 91. Opis stawów [w całym starostwie] – 92. Opis borów i lasów w całym starostwie – 92. [Zaprzysiężenie administratorów dóbr starościńskich] – 93. [Prowent intraty rocznej starostwa] – 93.	
Wójtostwo w Tyńcu Wolenstwo zwane	101
[Rewizja praw posesora] – 101.	
[Sumariusz dochodów starostw i królewskich powiatu kaliskiego]	101
Województwo kaliskie. Powiat kaliski – 102.	
[Zażalenia i skargi]	103
Zażalenie wsiów Winiar i Nędzeczowa – 103. Zażalenie Walentego Gnerowskiego saltysa [sołtysa] tykadłowskiego – 105. Skarga dzierżawy Bliżanów – 106. Zażalenie gromady wsi Tłokini – 107. Zażalenie wsi Kurzy od gromady – 110. Nota od mieszczan na groncie wójtowskim [w mieście Warta] siedzących – 110. Wypis zażalenia do lustracji przez W Józefa Byszewskiego, pułku Kawaleryi Narodowej pułkownika, wsi Wito-wa i wójtostwa wartkiego – 112. Skarga wsi Cekowa – 115. Zażalenie od całego miasta JKM Stawiszyna – 117. Skarga przez JW Stanisława Łubę starostę stawiszyńskiego – 118. Zażalenie z miasta Odalanowa	

[Odolanowa] – 119. Zażalenie [proboszcza odolanowskiego Jędrzeja Gomolińskiego] – 120. Zaskarzenie przeciw magistratowi miasta JKM Odalanowa [Odolanowa] od ucz. Marcina Kołaty imieniem całego zgromadzenia wyznania ewangelickiego – 124. Zażalenie gromady daniszynskiej – 124. Zażalenie miasteczka JKM Szulmierzyce – 125. Zażalenie wsi Swiecy i wsi Stary Uty [Huty] – 126. Zażalenie [mieszkańców pustkowie Bałamaćka] – 127. Zazolnienie [!] wsi Garkow – 128. [Skarga wsi Boników, Garki, Bogdaj, Młynik i Granowiec] – 130. Zażalenie [wsi Boników] – 130. [Skarga wdowy Anny Zębskiej] – 132. [Skarga komorników ze wsi Boników] – 132. [Skarga wsi Granowiec] – 133. Zażalenie wsi Bugdaju – 134. [Zażalenie komorników ze wsi Granowiec] – 136. Zażalenie ze strony JO XJM Eleonory Sułkowskiej starościny odalanowskiej [odolanowskiej] – 137.	
POWIAT PYZDRSKI	140
[Tabela królewszczyzn w województwie kaliskim powiecie pyzdrym leżących do Prześwietnej Komisji Skarbu Koronnego do Prześwietnej Komisji powiatu pyzdryskiego przesłana] – 140. Starostwo pyzdryskie – 141. [Jurament posesora] – 141.	
KOPIA LUSTRACYI STAROSTWA PYZDRSKIEGO I PIETRZYKOWSKIEGO ROKU 1789 ..	142
Starostwo pyzdryskie	142
[Miasto Pyzdry] – 142. [Wójtostwo pyzdryskie] – 144. [Wieś Nowa Wieś] – 146. [Wieś Sokolniki] – 149. Wybraniectwo – 150. [Wieś Rataje] – 152. [Folwark Wymysłów] – 154. [Wieś Dłusko] – 155. [Pustkowie Dziubek] – 156. [Folwark Maćkowe] – 156. Wieś Lisewo okupna i prowent z niej – 156. [Intrata starostwa pyzdryskiego] – 158.	
[Dzierżawa Pietrzyków]	159
[Rewizja praw posesora] – 159. [Prowent z dzierżawy Pietrzykowskiej] – 159. [Młyn Białobrzeg] – 160. [Czynsze z dzierżawy Pietrzykowskiej] – 161. [Wójtostwo we wsi Borzyków] – 162. [Wieś Pietrzyków] – 163. Wieś Wrąbczynek okupna na czynszach i powinności ludzi – 163. Holendry Wrąbczynkowskie – 164. Wieś Jadamierz – 164. Młyn Białobrzeg – 164. [Wieś Borzyków] – 164. [Bory i lasy dzierżawy Pietrzykowskiej] – 165.	
[LUSTRACJA]	
W WOJEWÓDZTWIE KALISKIM POWIECIE KONIŃSKIM	
POWIAT KONIŃSKI	167
Starostwo konińskie	167
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 167. [Rewizja praw posesora] – 169. [Reguła dla powiatu konińskiego] – 170. [Opis wsi powiatu	

konińskiego – 171. Wieś Stare Miasto z szaleństwem [sołectwem] – 171. Wójtostwo w Starym Mieście – 171. Wieś Wilków z szaleństwem [sołectwem] – 172. Wieś Rumin z szaleństwem [sołectwem] – 172. Wieś Barczygłów z szaleństwem [sołectwem], czyli wybraniectwem i wójtostwem – 173. Wieś Modła Królewska – 173. Wieś Lisiec Wielki z wójtostwem i szaleństwem [sołectwem] – 174. Wieś Głowiew z wybraniectwem i wójtostwem – 174. Wieś Czarkow – 175. Folwark Nowy Dwór – 175. Wieś Chorzen – 175. Wieś Miedzylesie z szaleństwami [sołectwami] – 175. Wieś Patrychów – 176. Młyn Posoka – 177. Wójtostwo Borzętów – 178. Miasto Konin – 179. Stan miasta Konina – 183. Skarga ur. Sławińskiego, wiceregenta grodzkiego konińskiego – 184. Bory i lasy – 184. Kontrowersye graniczne – 186. Mosty w mieście Koninie – 188.	
Wieś Kolno. Osobna królewszczyzna	188
Inwentarz starostwa konińskiego 1789	190
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 190. Wieś Stare Miasto – 191. Wójtostwo w Starym Mieście – 195. Wieś Wilkow – 196. Wieś Rumin z szaleństwem [sołectwem] – 199. Wieś Barczygłów, z wójtostwem i wybraniectwem – 204. Modła Krolewska z wybraniectwem – 206. Wieś Lisiec Wielki, z wójtostwem i szaleństwem [sołectwem] – 209. Wieś Głowiew z wójtostwem i wybraniectwem – 214. Wieś Czarkow – 218. Nowy Dwor, folwark – 222. Wieś Chorzen – 223. Wieś Miedzylesie z sołectwami i wybraniectwem – 226. Budy Miedzyleskie – 228. Wieś Patrychów – 228. Swiete do Patrychowa należące – 232. Młyn Posoka w posesyi ur. Badyńskiego, komornika granicznego gniezińskiego [!] – 233. Dwór w Posoce – 233. Wójtostwo przy Koninie Borzętów zwane w posesyi ur. Bronikowskich – 233.	
Wieś Kolno, i stan tejeż wsi	234
[Supliki i skargi ze starostwa konińskiego]	235
Nota przez JM ks. Loberta, proboszcza Lisca Wielkiego podana – 235. Nota od gromady wsi Starego Miasta podana – 236. Nota przez JM ks. Kalkszteyna, proboszcza staromiejskiego podana – 237. Nota od JW Mycielskiego, wojewody inowrocławskiego, starosty konińskiego, podana – 238. Memoriał ur. Jana Jezierskiego, wójtostwa w wsi Stare Miasto zwanej – 239. Suplika [wsi Wilków] – 240. Nota JW Bojanowskiego, dziedzica Brzezna – 241. Rumin. Suplika – 242. Nota przez gromadę wsi Patrychowa JWW Lustratorom podana – 244. Protestacya przez JW Bronikowskiego podana – 246. Protestacya od dziedziców wsi Czyzewa podana – 251. [Suplika wsi Modły] – 253. Od gromad wsiów Lisca Wielkiego i Głowiewa, protestacya – 254. Nota, przez gromadę	

wsia Czarnkowa podana – 256. Nota od gromady wsi Chorzna podana – 257. Punkta zaalające od gromady wsi Patrzychow podane – 258. Nota W Byliny – 260. Memoriał JW Łąckiego – 260.	
Starostwo kolskie	262
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 262. [Rewizja praw posesora] – 263. [Reguła dla starostwa kolskiego] – 266. [Klucz kościelecki] – 266. Wieś Koscielec – 266. Wieś Ostrow – 266. Tarnowiec folwark – 267. Wieś Białkow – 267. Wieś Gozdow – 267. Zawady Deserta [pustkowie] – 267. Wieś Gąsiorow, z wójtostwem – 267. Wieś Trzesniewo, z wójtostwem i sołectwem – 268. Wieś Wakowy, z wójtostwem – 268. Wieś Dąbrowice, z wójtostwem – 268. Bory. Lasy – 269. Granice – 269. Skargi – 270. Miasto Koło – 270. [Rewizja przywilejów] – 270. [Intrata] – 276. Wsie Bliznia i Nagornia – 277. [Intrata z klucza kościeleckiego z miastem Kołem] – 277. [Osiadłość] – 277. Klucz rosowski do starostwa kolskiego należący – 281. Wieś Rosocha – 281. Wieś Czołowo – 282. Wieś Osiek Wielki – 282. Wieś Ruchenna – 282. Wójtostwo w Ruchenny – 282. Wieś Podlesie – 283. Wieś Dzierzawy – 283. Mniszek folwark – 283. [Intrata z klucza rosowskiego] – 283. Klucz belicki – 283. Wieś Belice – 283. Beliczki – 284. Wieś Rypia Gora – 284. Wieś Osowie – 284. Wójtostwo w tej wsi Osowie – 284. Wieś Kieysze – 285. Wieś Dębna – 285. Maleniec – 286. Austerya Bugay – 287. Miasto Brdow – 287. [Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 287. [Rewizja praw] – 287. [Intrata klucza belickiego] – 288. Stan miasta Brdowa – 288. Ekscerpt sum z całego starostwa kolskiego – 290.	
Inwentarz klucza koscieleckiego w r. 1789 podczas lustracji spisany	291
[Wieś] Koscielec – 291. [Wieś] Ostrów – 293. Wieś Gozdow – 294. Folwark Tarnowiec – 297. Wieś Dąbrowice – 297. Wieś Białkow – 299. Wieś Gąsiorow – 301. Wieś Trzęsniewo – 305. Szałectwo [sołectwo] w Trzęsniewie – 308. Wieś Wakowy – 308.	
Inwentarz klucza rosowskiego w r. 1789 podczas lustracji spisany	309
Klucz rosowski – 309. Wieś Rosocha – 310. Szałectwo [sołectwo] w Osieku – 312. Wieś Osiek – 313. Wójci w tejże wsi Osieku mieszkający, do miasta Koła należący – 317. Wójtostwo w Ruchenny – 318. Wieś Ruchenna – 319. Jabłonka – 320. Wieś Podlesie – 321. Wieś Dzierzawy – 322.	
Inwentarz klucza belickiego w roku 1789 podczas lustracji spisany	324
Stan dóbr klucza bylickiego – 324. [Wieś Bylice] – 324. Beliczki dezerta [pustkowie] – 330. [Wieś] Lipie Gory Holendry – 330. Wójtostwo w Osowiu, w posesyi JMP Chryzostoma Raczkowskiego – 331. Osada	

wsi Osowia – 331. Wieś Kieysze – 332. Wieś Maleniec Holendry – 334. Wójtostwo w Dębnach – 336. Wieś Dębny – 337. Bugay – 340.	
[Skargi i suppliki ze starostwa kolskiego]	341
Od JW Gurowskiego kasztelana kaliskiego, starosty kolskiego prośba – 341. Punkta zażalające się na JW starostę od gromad kościeleckiej i ostrowskiej podane – 343. Wieś Białkow. Punkta od gromady wsi Białkowa – 344. W Żychlińskiego protestacja – 344. Wieś Gozdow. Punkta wsi Gozdowa – 346. Wieś Gąsiorow. Punkta od gromady wsi Gąsiorowa – 347. Wieś gromada Trześniewa. Punkta od gromady wsi Trzesniewa – 348. Suplika od gromady wakoskiej 1789 – 349. Od synagogi kolskiej suplika 1789 – 350. Wieś Dąbrowice. Punkta od gromady dąbrowickiej wsi Dąbrowic – 352. Odpowiedź na zaskarzenie gromady Dąbrowic przez JP Kulesze podana – 353. Punkta od miasta JKM Koła podane – 355. Pierwsze opowiedzenie 1789 [starosty kolskiego] – 357. Opowiedzenie drugie a prima notitia – 358. Opowiedzenie trzecie w replice W Żychlińskiemu, szambelanowi JKM – 359. Opowiedzenie czwarte – 360. W Kurnatowskiego kapitana do granic między miastem Kołem – 362. Odpowiedź na punkta od mieszkańców synagogi kolskiej – 364. Suplika cechu szewskiego miasta Koła – 367. Nota przez gromady klucza rosowskiego – 368. Nota odpowiadająca na skargi gromad kluczów bylickiego i rosowskiego przez W Daniszewskiego podana – 373. Nota przez JW JMP Jana Zakrzewskiego – 374. Z Wysokiego – 375. Nota przez gromady klucza bylickiego podana – 378. Nota przez Holendrów wsi Kielsze podana – 379. Nota przez gromadę wsi Dębna podana – 380. Protestacja od JMP Lucimskiego podana – 380. Pokorna suplika [miasta Brdowa] – 381.	
Lustracya w wsi Kramsku ekspedyjowana r. 1789	383
[Zafundowanie jurysdykcji lustratorów] – 383. [Rewizja praw posesora] – 384. [Intrata i wyznaczenie kwarty] – 385. Bory i lasy – 385. [Granic] – 386. Skargi – 386. Tabela dochodów trzechletnich z wsi JKM Kramska – 387. Kramsko. Następuje inwentarz wsi tejże Kramska – 389. Pustkowie Polic Holendry [zwane] – 396. Pustkowie Osowce – 397. Memoryał JWW Lustratorom podany 1789 – 397. [Odpowiedź Krystyny Brzezińskiej] – 400. Memoryał JWW starostw Lustratorom od gromady wsi Krąpska królewskiej podany powtórnie – 404. Od gromady wsi Kramska [memoriał] – 405. [Odpowiedź Krystyny Brzezińskiej kasztelanowej kruszwickiej na notę wsi Kramsko] – 408.	